Kulttuuripolitikan tutkimuskeskus Cupore

Kirjallinen asiantuntijalausunto koskien Kulttuuripoliittista selontekoa

Viite: Sivistysvaliokunta keskiviikko 12.03.2025 klo 11.30 / VNS 8/2024 vp / Asiantuntijapyyntö

Yleiset kommentit

- On hyvä, että selonteko korostaa kulttuurin arvoketjun kaikkien osien merkitystä kulttuurin elinvoiman ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Arvoketju korostaa kulttuuritoimialan kaikkien toimijoiden ja toimintojen merkitystä koko toimialan elinvoimalle.
- Kiitämme, että on laadittu selonteko, jonka kautta kulttuuripolitiikkaan kohdistuu pitkän aikavälin strategisia tavoitteita. Selonteolla on keskeinen merkitys yli hallituskausien ulottuvana pitkäjänteisenä kulttuuripolitiikan teon perustana.
- Selonteon onnistunut toteutus sekä vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi onnistuvat vain, kun tavoitteet ovat selkeät ja jaetut sekä toimeenpanon vastuut ja resursointi ovat oikeasuhteiset tavoitteisiin nähden.
- Keskeisessä roolissa selonteon toimeenpanon suunnittelussa ja toteuttamisessa on korkealaatuinen tieto, johon päätöksentekoa on mahdollista pohjata ja jonka kautta selonteon toteutumista, vaikutuksia ja vaikuttavuutta voidaan arvioida.
- Cuporessa on vahvaa asiantuntemusta ja valmiutta tiedon tuottamiseksi toimeenpanossa esitettyjen tavoitekokonaisuuksien toteuttamisen ja seurannan pohjaksi samoin kuin kulttuurialaa ja kulttuuripolitiikkaa koskevan analyyttisen tilannekuvan muodostamiseksi.

Lausunnossaan Cupore haluaa kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin asioihin

1. Kulttuurin arvoketjun elinvoima nojaa taiteilijoiden toimintaedellytysten ylläpitoon ja kehittämiseen
2. Selonteon laaja-alaisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden onnistunut toteutus tarvitsee resursseja
3. Kulttuuripalvelujen tarjonnan ja kulttuurin alueellisen saavutettavuuden eriytymiskehityksen kääntäminen vaatii aktiivisia toimenpiteitä
4. Kulttuurin kansainvälistymisen edistäminen edellyttää tietoon perustuvaa resursointia ja toimeenpanoa
5. Kulttuurisen kestävyyden tarkasteluun tarvitaan yhtenäisiä työkaluja ja mittareita
6. Selonteon toteutuksen suunnittelun ja seurannan tulee perustua tutkittuun tietoon

1. Kulttuurin arvoketjun elinvoima nojaa taiteilijoiden toimintaedellytysten ylläpitoon ja kehittämiseen

- Kulttuurin ja taiteen tekijät muodostavat keskeisen perustan taide- ja kulttuuritoiminnalle ja edelleen sen yhteiskunnalliselle merkitykselle. Toimialan ytimessä on taiteellinen luova työ, joka toimii edellytyksenä kaikelle taiteen levittämiselle, esittämiselle ja kokemiselle.
- Nykyisellään kulttuuri- ja luovien alojen toimintaedellytykset Suomessa ovat monella tapaa haastavia. Julkisen kulttuurirahoituksen leikkaukset ovat heikentäneet toimintaedellytyksiä ja tulevaisuudennäkymiä kulttuurin toimialoilla.
- Taiteen ja kulttuurin barometrin mukaan ammattitaiteilijat ovat keskimääräistä pienituloisempia, ja epävarmuus toimeentulosta sirpaleisen tulonmuodostuksen keskellä on suurta. Taiteilijakunnassa on myös vahvaa kokemusta arvostuksen puutteesta.
- Osuus taiteilijoista, jotka ovat vaihtaneet ammattia tai harkitsevat ammatinvaihtoa on nousussa. Parhaillaan tekeillä olevan barometriraportin mukaan lähes puolet (45 %) oli harkinnut ammatinvaihtoa viimeisen vuoden aikana, nuorimmista, alle 35-vuotiaista taiteilijoista peräti 55 prosenttia.
- Teknologinen kehitys ja digitalisaatio tuovat luovan työn tekijöille mahdollisuuksia tehdä ja levittää taidetta, saada toimeentuloa ja lisätä vuorovaikutusta.
- Keskeistä on huolehtia, että taiteen jakaminen ja esittäminen eri medioissa ja kanavissa korvataan aina taiteilijoille, tekijänoikeuksia kunnioitetaan ja tekijänoikeuksista saatavat korvaukset ovat oikeudenmukaisia.
- Kehittämistyön pohjaksi tarvitaan tutkimustietoa siitä, miten teknologisen kehityksen haasteisiin voidaan vastata, miten tekijänoikeusjärjestelmän tulisi kehittyä ja miten esimerkiksi luovan työn tekijöiden ansaintamahdollisuuksia kansainvälisillä markkinoilla voidaan edistää.

Taiteilijoiden toimintaedellytysten ylläpito ja kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta kulttuurin arvoketjun elinvoima voi säilyä ja kehittyä selonteon tavoitteiden mukaisesti.

2. Selonteon laaja-alaisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden onnistunut toteutus tarvitsee resursseja

- Nykyisellään taiteen ja kulttuurin rahoitusosuus valtiontaloudessa on pieni, eikä mahdollista selonteossa esitettyjen tavoitteiden toteutumista.
- Taiteen ja kulttuurin pienessä rahoitusosuudessa pienetkin muutokset ovat suhteessa isoja, ja niillä on huomattavia vaikutuksia osana laajempaa taiteen ja kulttuurin systeemiä ja sen elinvoimaa.
- Yhteistyön edistäminen eri tasoilla on tärkeä ja keskeinen keino tavoitteisiin pääsemiseksi ja on hyvä, että se tuodaan vahvasti esiin selonteossa. Myös yhteistyön toteuttaminen ja siitä tuloksien saaminen vaatii resursseja.

Kuvio 1. Valtion kulttuurirahoituksen jakautuminen hallinnon- ja toimialoittain vuonna 2023

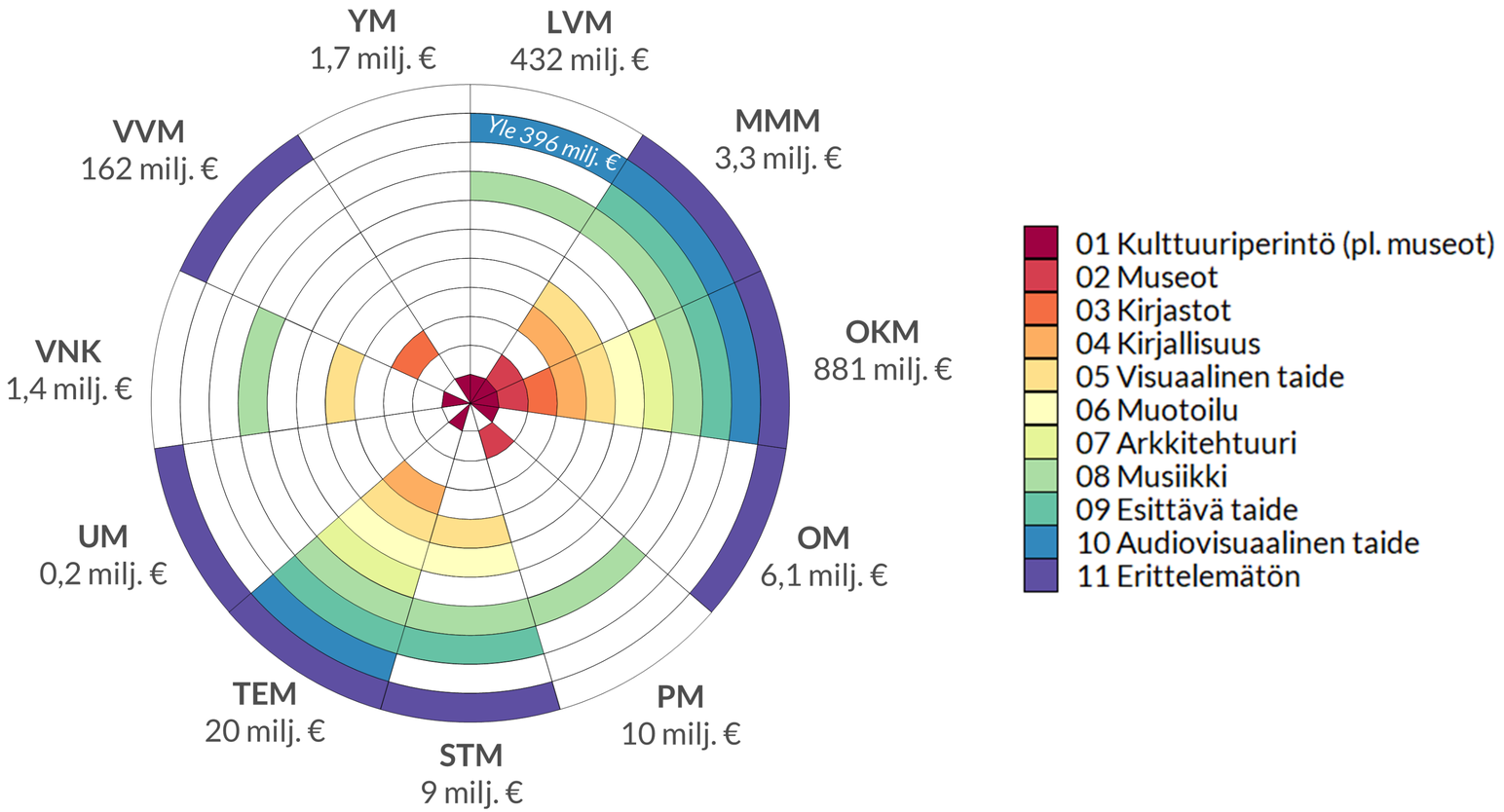

Cupore peräänkuuluttaa konkreettisia toimenpiteitä ja mekanismeja, jolla kulttuurin julkisen rahoituksen ylläpito ja kasvu turvataan yli hallituskausien siten, että selonteon tavoitteet voidaan onnistuneesti saavuttaa. Kehityksen seuraamiseksi ja tiedon hyödyntämiseksi päätöksenteossa rahoitustietojen läpinäkyvyyttä tulisi parantaa ja tietojen luokitteluja yhdenmukaistaa.

3. Kulttuuripalvelujen tarjonnan ja kulttuurin alueellisen saavutettavuuden eriytymiskehityksen kääntäminen vaatii aktiivisia toimenpiteitä

- Selonteon toimenpiteissä korostetaan kulttuurin paikallisesta ja alueellisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehtimista

- Valtion rooli kulttuuritoiminnan ylläpitäjänä sekä kulttuuripalvelujen resursoijana yhdessä kulttuuritoiminnan toteuttamisesta vastaavien kuntien kanssa on keskeinen kaikissa Suomen kunnissa.

- Valtion tuella on keskeinen merkitys kulttuuripalvelujen pitkäjänteisen toiminnan ja siten palvelutarjonnan jatkuvuuden, kattavuuden ja yhdenvertaisen saatavuuden turvaamisessa koko Suomessa.

- Jotta selonteon tavoite huolehtia kulttuurin paikallisesta ja alueellisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta toteutuu, tarvitaan tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja kulttuuripalvelutarjonnan kehittämistä Suomen eri kunnissa ja alueilla. Tämä on mahdollista ylläpitämällä ja kehittämällä olemassa olevia tilastolähteitä ja kokoamalla yhteen ja analysoimalla eri tahoilla koottavaa tietoa. Valtion kulttuurirahoituksen kohdentumisen säännöllinen ja systemaattinen seuranta alueellisesta näkökulmasta on keino edistää yhdenvertaisten toimintaedellytysten turvaamista eri alueilla.

Cupore haluaa korostaa tietoon perustuvan päätöksenteon sekä aktiivisten politiikkatoimien merkitystä kulttuuripalvelujen tarjonnan ja kulttuurin alueellisen saavutettavuuden eriytymiskehityksen kääntämisessä osana selonteon toimeenpanoa.

4. Kulttuurin kansainvälistymisen edistäminen edellyttää tietoon perustuvaa resursointia ja toimeenpanoa

- Suomalaisen taiteen ja kulttuurin kansainvälistyminen on tällä hetkellä vahvasti yksilöiden varassa ja myös kulttuuripoliittisessa selonteossa tunnistetaan kansainvälistymisrakenteiden heikkous suhteessa moneen verrokkimaahan. (VN, 2024, s. 19.)
- Alalla tarvitaan sekä yhteisiä että erityisesti tietyille aloille suunnattuja tukirakenteita.
- Tällä hetkellä tietoa puuttuu muun muassa siitä:
  - millaiset kansainvälistymisen rakenteet taiteen ja kulttuurin eri toimialoilla ovat ja missä vaiheissa arvoketjua nämä rakenteet käytännössä vaikuttavat
  - millaisia yhtymäkohtia taiteen ja kulttuurin alojen kansainvälistymisrakenteissa on ja miten niitä voisi kehittää siten, että toimialojen välille syntyy synergiaetuja suhteessa kansainvälistymiseen arvoketjun eri vaiheissa.
- Vertailutietoa saadaan esimerkiksi muista pohjoismaista, jotka ovat kulttuuri- ja luovien alojen politiikoiltaan monin tavoin Suomea vastaava toimintaympäristö.

Taulukko 1. Tunnuslukuja Suomen, Ruotsin ja Tanskan kulttuuriviennistä.

.

Culture statistics of Nordic countries (EUROSTAT/NORDIC STATISTICS)	Finland	Sverige	Danmark
Population on January 1st (2022)	5 548 241	10 452 326	5 873 420
Exports in cultural goods (Total/all countries) (Thousand euro) (2021)	76 817	689 234	436 433
Import in cultural goods (Total/all countries) (Thousand euro) (2021)	236 983	963 638	579 861
Exports in cultural goods / Works of art (paintings, engravings, sculptures, designs, etc.) (Total/all countries) (Thousand euro) (2021)	18 536	74 936	45 128

Lähde: Kulturanalys Norden, 2023

5. Kulttuurisen kestävyyden tarkasteluun tarvitaan yhtenäisiä työkaluja ja mittareita

Cupore kiittää, että selonteko tunnistaa kulttuurin laajan merkityksen osana yhteiskunnan kestävää kehitystä.

Kannatamme selonteon ehdotuksia

- laatia konkreettiset toimenpiteet kulttuurin edistämiseksi kestävän kehityksen kontekstissa osana kansallista kestävän kehityksen strategiaa 2022–2030 sekä agenda 2030:n kansallista toimeenpanoa
- integroida kulttuurinäkökulmat osaksi ilmastopolitiikan ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimia
- sisällyttää kansallisiin kestävyystarkasteluihin kulttuurista kestävyyttä kuvaavat indikaattorit ja mittarit

- Agenda 2030- tavoitteiden määrittelyssä kulttuuri on tunnustettu ja integroitu useaan tavoitteeseen ja korostuu julkilausumassa.
- Kulttuuria ei kuitenkaan tunnisteta neljäntenä kestävyyden pilarina sosiaalisten, taloudellisten ja ekologisten pilarien rinnalla.
- Kulttuurin integroiminen osaksi kestävän kehityksen tavoitteita ja mittareita on osoittautunut haasteelliseksi.
- Tämä johtuu erityisesti kulttuurin käsitteen epämääräisyydestä ja laaja-alaisuudesta ja näistä nousevista haasteista konkreettisten mittareiden laatimisessa kehityksen seurantaan.

Cupore toivoo, että selonteon toimeenpanossa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten kulttuurinen kestävyys sekä kestävän kehityksen kulttuurinen ulottuvuus määritellään.

6. Selonteon toteutuksen suunnittelun ja seurannan tulee perustua tutkittuun tietoon

- Cupore kiittää toimenpidettä kulttuurialaa koskevan tietoperustan vahvistamiseksi sekä tiedon hyödyntämisen parantamiseksi. Kiitettävää on myös, että selonteon tavoitteiden seuranta esitetään vastuutettavaksi uudelle toimielimelle ja että seurantaan esitetään konkreettisia toimenpiteitä, kuten kulttuuripolitiikan tila -raportin ja seurantaindikaattoreiden laatiminen sekä erillisen toimeenpanosuunnitelman laatiminen.
- Tällä hetkellä yleiskuva suomalaisen kulttuuripolitiikan tilasta puuttuu. Tietoa kootaan ja analysoidaan monella taholla tutkimuksen ja hallinnon piirissä, mutta syntetisoivaa kuvausta ei toistaiseksi olla tuotettu
- Korkeatasoisen tiedon tuottaminen vaatii asiantuntemusta, osaamista tutkimusmenetelmistä, aikaa ja resursseja sekä kykyä viestiä tuloksista selkeästi ja ymmärrettävästi.

- **Cupore on huolissaan, että taloudellisesti epävarmoina aikoina ja säätötoimenpiteiden alla monet tiedon tuotantoon ja tietopohjan ylläpitämiseen liittyvät hankkeet ja prosessit ovat uhattuna. Tämä saattaa rapauttaa kulttuuripolitiikan tietoperustaa ja tiedolla johtamisen mahdollisuuksia peruuttamattomalla tavalla.**
- **Cupore haluaa korostaa, että keskeisessä roolissa selonteon toimeenpanon suunnittelussa ja toteuttamisessa on tutkittu tieto, johon päätöksentekoa on mahdollista pohjata ja jonka kautta selonteon toteutumista, vaikutuksia ja vaikuttavuutta voidaan luotettavasti arvioida.**

Kun emme osaa mitata asioita, jotka ovat oikeasti tärkeitä, teemme tärkeitä niistä asioista, joita osaamme mitata.

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

- Cupore on kulttuuripolitiikan tutkimuksen asiantuntija yli 20 vuoden kokemuksella.
- Cupore on Suomen ainoa kulttuuripolitiikan tutkimukseen ja asiantuntijatietoon erikoistunut tutkimuskeskus, jonka tehtävänä on tuottaa ja välittää kulttuuripolitiikkaa koskevaa tutkimustietoa, selvityksiä ja arviointeja päätöksenteon ja kansalaisyhteiskunnan käyttöön.
- Cupore tuottaa luotettavaa tietoa, jonka pohjana hyvä tieteellinen käytäntö ja akateeminen osaaminen.
- Cuporessa on monialaista asiantuntemusta. Hankkeet toteutetaan tiimeissä, joiden kautta tutkimukseen saadaan kattavaa ja monipuolista osaamista.
- Cuporen keskeiset tutkimusteemat ovat kulttuurin rakenteet ja talous, taide ja taiteilijat, alueet ja kunnat sekä tuotannot, tapahtumat ja osallistuminen (kuva 1). Kaikkien teemojen alta Cuporesta löytyy vahvaa osaamista ja olemassa olevaa tutkimustietoa.
- Cuporea ylläpitää Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, jonka perustivat Jyväskylän yliopisto ja Suomen Kulttuurirahasto vuonna 2002.

Kuva 1. Cuporen keskeiset tutkimusteemat.

Kiitos!

Cuporen yhteystiedot

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö sr
Pitkänsillanranta 3 B 00530
Helsinki

Yhteyshenkilö:

Johanna Tuukkanen
Johtaja
+358 50 586 0414
johanna.tuukkanen@cupore.fi

